GeoProMining Group
Ltd Quartzite

პასუხისმგებელი შემსრულებლები:
ს. კლეგჰორნი, მ. ნაცვლიშვილი,
მ. ქოხონელიძე, ზ. ჯიჯეიშვილი,
ვ. მირონოვი, ჰ. ჰოვანნისიანი,
მ. დაშნიანი

საყდრისის ოქრო-სპილენძის მადნების საბადოს მარაგების და რესურსების ანგარიში

Ltd Quartzite-ის გენერალური დირექტორი დ. კალანდაძე

თბილისი საქართველო
2010 წ.

6.1. არქეოლოგიური სამუშაოები

საყდრისის საბადოს კვირაცხოველის უბანზე სამთო-გეოლოგიური საძიებო სამუშაოების ჩატარების დროს გამოვლინდა სხვადასხვა პერიოდის რამდენიმე სამთოგეოლოგიური ძეგლი. ამის შესახებ დაუყოვნებლივ ეცნობა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის არქეოლოგიური კვლევის ცენტრს. არქეოლოგიურმა კვლევის ცენტრმა რეგიონში მოავლინა ქვემო ქართლის არქეოლოგიური ექსპედიცია, რომელმაც კომპანია "Trans Georgian Resources"-ის ფინანსური მხარდაჭერით შეისწავლა სამთო არქეოლოგიური ობიექტები. სამთო-არქეოლოგიური ძეგლების მოძიება უმრავლეს შემთხვევაში დაკავშირებულია გეოლოგიური საძიებო სამუშაოების წარმოებასთან. არქეოლოგიურმა დაზვერვებმა, რომელიც ნაწილობრივ გეოლოგებთან ერთად ჩატარდა, კვირაცხოველის უბანზე დაადასტურა სამთო მოპოვების რამდენიმე ძეგლი. როგორც ჩანს ეს ძეგლები სხვადასხვა დანიშნულებისაა და სხვადასხვა პერიოდებს განეკუთვნება.

გამონამუშევრების ნაკვალევებისა და ხელოვნური ნაპრალების არსებობა ამ უბანზე, აშკარას ხდის, რომ წარსულში აქ მადნების მოძიება-მოპოვებასთან უნდა გვქონდეს საქმე. რამდენად ინტენსიურად მიმდინარეობდა მისი მოპოვება ამ ადგილზე ჯერჯერობით დაუდგენელია.

ჩატარებული სამუშაოების შედეგად დადასტურებული არქეოლოგიური ძეგლები
დაფიქსირებულია, დატანილია რუკაზე და მიცემული აქვს შესაბამისი კვალიფიკაცია.

არქეოლოგიური ექსპედიციის მიერ რეკომენდებულია:

- სალიცენზიო ტერიტორიაზე გეოლოგიურ საძიებო და სამთო-მოპოვებითი სამუშაოების ჩატარება;
- ვინაიდან, ზემოთ აღნიშნული სამუშაოების წარმოების დროს არ გამოირიცხება
პრეისტორიული ძეგლების აღმოჩენა, ძველი გამონამუშევრების დადასტურების
შემთხვევაში უნდა ეცნობოს საქართველოს კულტურის, ძეგლთა დაცვის და სპორტის სამინისტროს და საქართველოს ეროვნულ მუზეუმს

2005 წ.

[illegible] არქეოლოგიური სამუშაოები (ოქრო საქართველოში: უძველესი ოქროს მოპოვების კერა საყდრისში)

[illegible] წლიდან საყდრისში ფოლკსვაგენის ფონდის (ჰანოვერი) დაფინანსებით, მუშაობა [illegible] საქართველოს ეროვნული მუზეუმის (ხელმძღ. დოქ. ირინე ღამბაშიძე), ბოხუმის [illegible] მუზეუმისა და რურის უნივერსიტეტის ერთობლივმა პროექტმა (პროფ. ანდრეას [illegible] და პროფ. ტომას შტოლნერი) „ ოქრო საქართველოში“.

[illegible]–2007 წწ. მცირე კავკასიონზე, საქართველოს სამხრეთ პროვინცია ქვემო ქართლში, [illegible] საყდრისის სენსაციურმა აღმოჩენამ საქართველო იმ უძველესი ოქროს [illegible]წარმოებელი ქვეყნის გვერდით დააყენა, როგორიც ეგვიპტეა, სადაც მადნეული ოქროს მოპოვება სამთო წესით ხდებოდა.

[illegible] აქამდე ცნობილი იყო, რომ ბრინჯაოს ხანის ადრეულ პერიოდში ოქროს [illegible] რეცხვით იწარმოებოდა, ახლა უკვე ცხადი გახდა, რომ ძვ. წ. III ათასწ. [illegible] ოქროს მოპოვების ტექნოლოგიაში უფრო შრომატევადი პროცესი [illegible], ვიდრე მდინარეში მისი რეცხვაა.

[illegible] არქეოლოგიური მონაცემების საფუძველზე საქართველოში ოქროს [illegible] სამთო წესით დაიწყო.

[illegible] ცოდნა იმისა თუ, როგორ და რა მეთოდებით შეიძლებოდა ძვ.წ. IV-III ათასწ. [illegible] , ოქროს შემცველი ძარღვის პოვნა და მისი მოპოვება, ამყარებს მოსაზრებას, [illegible] უძველესი სამთოელები უკვე IV ათასწლეულში სრულად ფლობდნენ ოქროს [illegible] რთულ ტექნოლოგიებს.

[illegible] საქართველოს არქეოლოგიური მასალების მიხედვით მტკვარ-არაქსის [illegible] სახელითაა ცნობილი, როდესაც მეტალურგიის წარმოებაში პირველი [illegible] მოხდა. ხმარებაში შემოვიდა ძვირფასი და ფერადი ლითონების ნივთები. საქართველოს ტერიტორიაზე უძველესი ოქროს არტეფაქტები ადრებრინჯაოს ხანის [illegible] ყორღანების საფეხურზე(ძვ.წ. III ათასწ. I ნახევარში შემოდის ხმარებაში, [illegible] ძირითადად ოქროს სამკაულს წარმოადგენს.

[illegible], რომ მტკვარ-არაქსის კულტურის ადრეულ და განვითარებულ ფაზაში [illegible] არცერთი ოქროს ნივთი არ არის აღმოჩენილი. გამონაკლისს წარმოადგენს [illegible]ნთეფეს (თურქეთი) სამეფო სამარხი. იგი საყდრისის თანადროულია, რომელსაც [illegible] კულტურებთან მჭიდრო ურთიერთობები ახასიათებს. მარტყოფის- ბედენი-[illegible] ადრეული ყორღანული საფეხურის ოქროს ობიექტებისა და ასევე II [illegible] I ნახევრის თრიალეთის ყორღანებიდან მოპოვებული ოქროს ნივთების [illegible] საშუალებით შესაძლებელია უფრო დავაკონკრეტოთ სამხრეთ საქართველოს [illegible] საბადოების გამოყენების საკითხი.

[illegible] არქეოლოგიური გათხრები საყდრისში

[illegible] წლის პირველი სადაზვერვო კვლევა-ძიება ჩატარდა საყდრისის მიწისქვეშა [illegible]შვერებზე, სადაც ზედაპირიდან 25 მ. სიღრმეზე შტრეკით გადაჭრილი სამი [illegible] დაფიქსირდა. აქედან აღებული ხის ნახშირისა და იქ ნაპოვნი თიხის

ჭურჭლის გვერდის ნატეხების მიხედვით ისინი მტკვარ-არაქსული პერიოდით თარიღდება, რაც მოგვიანებით C^{14}-ის დათარიღებით დადასტურდა.

საყდრისში ოქროს მადნის მოსაპოვებლად სხვადასხვა ტიპის ქვის ურო გამოიყენებოდა, სადაც ოქრო პრაქტიკულად უხილავია და მეორად ხასიათს ატარებს. ოქროს შემცველი ძარღვები რთულად მუშავდებოდა ქვის იარაღით. ამას ისიც ემატება, რომ გამონამუშევრებში ოქროს მოპოვება ცეცხლის გამოყენებითაც ხორციელდებოდა. დამუშავებული მადანი ადგილზევე იფხვნებოდა ამბოსებში. ყველა ეს ქვის იარაღი in situ-შია არის დადასტურებული გამონამუშევრის როგორც მიწის ზევით ასევე მიწის ქვეშ (მოპოვებული ქვის იარაღების რაოდენობამ 6000 ცალს გადააჭარბა), მოპოვებული ოქროს დამუშავება კი ნამოსახლარზე ხდებოდა.

2.2.2 სამთოელთა დასახლება

2007 წლის სადაზვერვო სამუშაოების დროს საყდრისის მიმდებარე ტერიტორიაზე, სოფ. ბალიჭში ადგილ ძეძვებში, დადასტურდა მტკვარ-არაქსული პერიოდის ძვ.წ. IV-III ათასწ. ნამოსახლარი და სამაროვანი.

ნამოსახლარის ტერიტორია 60 ჰა არის გავრცობილი. არქეოლოგიურად შესწავლილი [illegible] ნაგებობა და ერთი აკლდამა, რაც სრულად ადასტურებს საყდრისის ოქროს გამონამუშევრისა და ძეძვების ნამოსახლარის სინქრონულობას. ნამოსახლარი წარმოადგენს უძველესი სამთოელების დასახლებას, რომელნიც სავარაუდოდ, საყდრისსა და სხვა უძველეს გამონამუშევრებში აწარმოებდნენ სამთო სამუშაოებს.

ამჟამად, ბევრი ქვეყანა არ არის განებივრებული ოქროს მადნეული საბადოებით. ფაქტი ერთია, რომ საყდრისისსა და ძეძვების ნამოსახლარზე ჩატარებულმა არქეოლოგიურმა გათხრებმა დაადასტურა, რომ საქართველო იმ ქვეყნების რიცხვს განეკუთვნება, სადაც ოქროს მადანი უძველესი დროიდან სამთო წესით მოიპოვებოდა და მუშავდებოდა.

საყდრისის გამონამუშევარი ევრაზიაში უძველესი ოქროს მოპოვების სამთამადნო ძეგლია.

4.2.1. არქეოლოგიური სამუშაოები

საყდრისის საბადოს კვირაცხოველის უბანზე სამთო-გეოლოგიური საძიებო სამუშაოების ჩატარების დროს გამოვლინდა სხვადასხვა პერიოდის რამდენიმე სამთო-გეოლოგიური ძეგლი. ამის შესახებ დაუყოვნებლივ ეცნობა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის არქეოლოგიური კვლევის ცენტრს.

არქეოლოგიურმა კვლევის ცენტრმა რეგიონში მოავლინა ქვემო ქართლის არქეოლოგიური ექსპედიცია, რომელმაც კომპანია "Trans Georgian Resources"-ის ფინანსური მხარდაჭერით შეისწავლა სამთო არქეოლოგიური ობიექტები (იხ. დანართი №11).

სამთო-არქეოლოგიური ძეგლების მოძიება უმრავლეს შემთხვევაში დაკავშირებულია გეოლოგიური საძიებო სამუშაოების წარმოებასთან. არქეოლოგიურმა დაზვერვებმა, რომელიც ნაწილობრივ გეოლოგებთან ერთად ჩატარდა, კვირაცხოველის უბანზე დაადასტურა სამთო მოპოვების რამდენიმე ძეგლი. როგორც ჩანს ეს ძეგლები სხვადასხვა დანიშნულებისაა და სხვადასხვა პერიოდებს განეკუთვნება. გამონამუშევრების ნაკვალევებისა და ხელოვნური ნაპრალების არსებობა ამ უბანზე, აშკარას ხდის, რომ წარსულში აქ მადნების მოძიება-მოპოვებასთან უნდა გვქონდეს საქმე. რამდენად ინტენსიურად მიმდინარეობდა მისი მოპოვება ამ ადგილზე ჯერ-ჯერობით დაუდგენელია.

ჩატარებული სამუშაოების შედეგად დადასტურებული არქეოლოგიური ძეგლები დაფიქსირებულია, დატანილია რუკაზე და მიცემული აქვს შესაბამისი კვალიფიკაცია.

არქეოლოგიური ექსპედიციის მიერ რეკომენდებულია (74):

- სალიცენზიო ტერიტორიაზე გეოლოგიურ საძიებო და სამთო-მოპოვებითი სამუშაოების ჩატარება;
- ვინაიდან, ზემოთ აღნიშნული სამუშაოების წარმოების დროს არ გამოირიცხება პრეისტორიული ძეგლების აღმოჩენა, ძველი გამონამუშევრების დადასტურების შემთხვევაში უნდა ეცნობოს საქართველოს კულტურის, ძეგლთა დაცვის და სპორტის სამინისტროს და საქართველოს ეროვნულ მუზეუმს;
- ოპერატორმა კომპანიამ უნდა უზრუნველყოფს გამოვლენილი არქეოლოგიური ძეგლების გათხრებით შესწავლა.

4.3 ბოლნისის მადნიანი რაიონი (ლიცენზია №0730)

2008 წელს ბოლნისის მადნიან რაიონში (ლიცენზია №0730):

- მთელ ფართობზე გაანალიზდა მადნიანი საბადოების, არამადნეული სასარგებლო წიაღისეულის და წყლის რესურსების შესახებ არსებული გეოლოგიური სამუშაოების მასალები. ამ სამუშაოების შედეგები შეჯამებული სახით მოცემულია №2.1 თავში;

6.2.3 არქეოლოგიური სამუშაოები (ოქრო საქართველოში: უძველესი ოქროს მოპოვების კერა საყდრისში)

2007 წლიდან საყდრისში ფოლკსვაგენის ფონდის (ჰანოვერი) დაფინანსებით, მუშაობა დაიწყო საქართველოს ეროვნული მუზეუმის (ხელმძღ. დოქ. ირინე ღამბაშიძე), ბოხუმის სამთო მუზეუმისა და რურის უნივერსიტეტის ერთობლივმა პროექტმა (პროფ. ანდრეას ჰაუპტმანი და პროფ. ტომას შტოლნერი) „ ოქრო საქართველოში".

2004-2007 წწ. მცირე კავკასიონზე, საქართველოს სამხრეთ პროვინცია ქვემო ქართლში, ადგილ საყდრისის სენსაციურმა აღმოჩენამ საქართველო იმ უძველესი ოქროს მწარმოებელი ქვეყნის გვერდით დააყენა, როგორიც ეგვიპტეა, სადაც მადნეული ოქროს მოპოვება სამთო წესით ხდებოდა.

თუკი აქამდე ცნობილი იყო, რომ ბრინჯაოს ხანის ადრეული პერიოდში ოქროს მოპოვება რეცხვით იწარმოებოდა, ახლა უკვე ცხადი გახდა, რომ ძვ. წ. III ათასწ. დასაწყისში ოქროს მოპოვების ტექნოლოგიაში უფრო შრომატევადი პროცესი ფიქსირდება, ვიდრე მდინარეში მისი რეცხვაა.

დღევანდელი არქეოლოგიური მონაცემების საფუძველზე საქართველოში ოქროს მოპოვება პირდაპირ სამთო წესით დაიწყო.

ამდენად, ცოდნა იმისა თუ, როგორ და რა მეთოდებით შეიძლებოდა ძვ.წ. IV-III ათასწ. მიჯნაზე , ოქროს შემცველი ძარღვის პოვნა და მისი მოპოვება, ამყარებს მოსაზრებას, რომ უძველესი სამთოელები უკვე IV ათასწლეულში სრულად ფლობდნენ ოქროს წარმოების რთულ ტექნოლოგიებს.

ეს პერიოდი საქართველოს არქეოლოგიური მასალების მიხედვით მტკვარ-არაქსის კულტურის სახელითაა ცნობილი, როდესაც მეტალურგიის წარმოებაში პირველი აფეთქება მოხდა. ხმარებაში შემოვიდა ძვირფასი და ფერადი ლითონების ნივთები. საქართველოს ტერიტორიაზე უძველესი ოქროს არტეფაქტები ადრებრინჯაოს ხანის ადრეული ყორღანების საფეხურზე(ძვ.წ. III ათასწ. I ნახევარში შემოდის ხმარებაში, ისინი ძირითადად ოქროს სამკაულს წარმოადგენს.

საყურადღებოა, რომ მტკვარ-არაქსის კულტურის ადრეულ და განვითარებულ ფაზაში თითქმის არცერთი ოქროს ნივთი არ არის აღმოჩენილი. გამონაკლისს წარმოადგენს არსლანთეფეს (თურქეთი) სამეფო სამარხი. იგი საყდრისის თანადროულია, რომელსაც კავკასიის კულტურებთან მჭიდრო ურთიერთობები ახასიათებს. მარტყოფის- ბედენი- თრიალეთის ადრეული ყორღანული საფეხურის ოქროს ობიექტებისა და ასევე II ათასწლეულის I ნახევრის თრიალეთის ყორღანებიდან მოპოვებული ოქროს ნივთების სინჯების საშუალებით შესაძლებელია უფრო დავაკონკრეტოთ სამხრეთ საქართველოს ოქროს საბადოების გამოყენების საკითხი.